

Hanna Wolska

Uniwersytet Gdański

hanna.wolska@prawo.ug.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9806-6336

<https://doi.org/10.26881/gsp.2023.4.17>

Modele instytucjonalne państwowych służb geologicznych¹

Wprowadzenie

W Polsce zadania państwowej służby geologicznej regulowane są przez przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze². Należą do nich m.in. inicjonowanie, koordynowanie i wykonywanie czynności zmierzających do rozpoznania budowy geologicznej kraju, w tym prac o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w szczególności dla odnowienia bazy surowcowej kraju, ustalania zasobów złóż kopalin, a także dla ochrony środowiska. Polska państwowa służba geologiczna jest finansowana ze środków budżetu państwa, będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw środowiska, a pochodzących z części dotyczącej środowiska. Ponadto może być również dofinansowana z innych środków publicznych, na zasadach dotyczących wykorzystania tych środków.

Na podstawie art. 163 p.g.g. państwową służbę geologiczną pełni Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, który ma formę organizacyjno-prawną instytutu badawczego. Ma on odrębność organizacyjną i finansową, która umożliwi prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych. Wykonywanie zadań państwowej służby geologicznej stanowi zatem jeden z elementów działalności tego instytutu³.

Forma organizacyjnoprawna państwowej służby geologicznej może różnić się w zależności od sposobu prowadzenia polityki surowcowej państwa, systemu prawnego

¹ Artykuł powstał na podstawie materiałów naukowych zdobytych w ramach projektu naukowego pn. „Realizacja zadań publicznych w sferze geologii i hydrogeologii przez polskie i skandynawskie instytucje”, przyjętego do finansowania w ramach konkursu „MINIATURA 3”, ogłoszonego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN). Numer rejestracyjny wniosku: 2019/03/X/H55/00168. Publikacja ta stanowi również jeden z efektów projektu.

² Tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 633 ze zm., dalej: p.g.g.

³ Informacje na temat funkcjonowania Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego zob. T. Peryt, *100 lat państwowej służby geologicznej w Państwowym Instytucie Geologicznym*, „Przegląd Górniczy” 2019, t. 75, nr 5, s. 1–13; M. Nieć, B. Radwanek-Bąk, *Pogląd na zakres działań i organizację państwowej służby geologicznej w polityce surowcowej państwa*, „Przegląd Geologiczny” 2019, t. 67, nr 12, s. 968–972; S. Wołkowicz, *100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego – doświadczenie i przyszłość*, „Przegląd Geologiczny” 2020, t. 68, nr 5, s. 306–307.

oraz struktury państwa. Warto zatem prześledzić, jakie modele instytucjonalne państwowych służb geologicznych występują w innych państwach, w tym państwach członkowskich Unii Europejskiej. Ich analiza pozwoli na wykazanie zróżnicowanych form organizacyjnoprawnych państwowych służb geologicznych oraz udzielenie odpowiedzi, czy państwowe służby geologiczne realizują wyłącznie tradycyjne zadania z zakresu geologii, czy też szerszy katalog zadań państwa. Analizie nie zostały poddane wszystkie istniejące na świecie państwowe służby geologiczne, a jedynie wybrane, które różnią się między sobą sposobem prowadzenia polityki surowcowej państwa oraz ukazują różne modele instytucjonalne państwowych służb geologicznych.

Państwowe służby geologiczne w wybranych krajach

Na świecie państwowe służby geologiczne zostały zorganizowane w różnych formach organizacyjnoprawnych. W części krajów zadania państwa z dziedziny geologii i hydrologii realizowane są bezpośrednio przez administrację rządową.

Przykładowo, w Irlandii państwowa służba geologiczna (Geological Survey Ireland, założona w 1845 r.) jest oddziałem departamentu środowiska, klimatu i komunikacji (An Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide – Department of the Environment, Climate and Communications)⁴. Do zadań tej służby należy: gromadzenie, archiwizowanie i upowszechnianie informacji geologicznej; przygotowywanie map geologicznych; badanie występowania zasobów mineralnych kraju; badanie występowania zasobów wodnych oraz ich jakości; przygotowywanie map hydrologicznych; współpraca ze służbą parków narodowych przy wyznaczaniu obszarów dziedzictwa geologicznego; badania i przygotowywanie map dna morskiego; uczestnictwo i wsparcie sieci Geoscience Ireland. Ponadto zajmuje się ona klęskami żywiołowymi i zagrożeniami dla zdrowia publicznego⁵. Współpracuje również z kilkoma krajowymi i międzynarodowymi grupami badawczymi, agencjami i organizacjami⁶.

Natomiast w Szwajcarii sprawy geologii przyporządkowane zostały Federalnemu Urzędowi Topografii (Bundesamt für Landestopografie swisstopo – Federal Office of Topography swisstopo) departamentu obrony, ochrony ludności i sportu (Eidgenössisches Departement für Verteidigung, Bevölkerungsschutz und Sport – Federal Department of Defence, Civil Protection and Sport)⁷. Federalny Urząd Topografii jest krajowym centrum kompetencji Konfederacji Szwajcarskiej w zakresie opisu, prezentacji i archiwizacji geodanych przestrzennych (geoinformacji). Zgodnie z art. 13 statusu

⁴ K. Verbruggen, A.K. Braiden, M. Lee, R. Scanlon, S. Cullen, S. Finlay, *Relevant and flexible geosurveys: how Geological Survey Ireland is adapting*, seria: Geological Society Special Publication, t. 449, London 2020, s. 119–128.

⁵ Informacje ze stron: www.dcenr.gov.ie; www.gsi.ie [dostęp: 29.12.2022].

⁶ Irlandzka służba geologiczna współpracuje m.in. z: Agencją Ochrony Środowiska, Dublińskim Instytutem Studiów Zaawansowanych, Instytutem Morskim oraz Irlandzkim Urzędem ds. Zrównoważonej Energii.

⁷ Informacje ze stron: www.admin.ch; www.swisstopo.admin.ch [dostęp: 29.12.2022].

departamentu obrony, ochrony ludności i sportu⁸, Federalny Urząd Topografii odpowiedzialny jest w tym zakresie w szczególności za:

- 1) prowadzenie nowoczesnych, trójwymiarowych pomiarów kraju o odpowiedniej jakości i aktualności;
- 2) zapewnienie dostaw dostosowanych do potrzeb klientów cywilnych i wojskowych w produkty i usługi geodezyjne, topograficzne, kartograficzne i geologiczne;
- 3) zabezpieczenie danych historycznych (geoinformacje) w celu monitorowania rozwoju przestrzeni i stanu środowiska;
- 4) tworzenie geologicznych podstaw do zarządzania podziemnego i zapewnienia funkcjonowania laboratorium badawczego Mont Terri;
- 5) koordynację potrzeb administracji federalnej w dziedzinie geoinformacji i geologii krajowej za pośrednictwem organu koordynującego upoważnionego do wydawania instrukcji;
- 6) sprawowanie ogólnego kierownictwa i nadzoru nad geodezją katastralną i katastrem ograniczeń własności publicznoprawnych.

Ponadto jest usługodawcą w ramach administracji federalnej w dziedzinie geoinformatyki i geoinformacji. Federalny Urząd Topografii zarządza Instytutem Geografii Wojskowej oraz odpowiada za nadzór nad badaniem katastralnym i katastrem publicznoprawnych ograniczeń własności gruntów (PLR Cadastre), a także za nadzór nad koordynacją szwajcarskich geodanych we współpracy z kantonami, gminami i sektorem prywatnym⁹. Federalnym Urzędem Topografii kieruje dyrektor przy pomocy zastępcy.

W niektórych państwach zadania państwowej służby geologicznej wykonywane są przez instytuty badawcze, agencje wykonawcze czy też podmioty prawa publicznego. W ramach pierwszej wymienionej formy organizacyjnoprawnej funkcjonuje Duńska Służba Geologiczna (Danmarks Geologiske Undersøgelse). Jest ona krajowym centrum danych geologicznych i odpowiada za badania naukowe warunków geologicznych w Danii i Grenlandii oraz związanych z nimi obszarów szelfowych. Duńska Służba Geologiczna stanowi także niezależną instytucję badawczą i doradcą. Zapewnia ona obsługę ekspercką administracji w zakresie geologicznej ochrony środowiska oraz geologii i eksploatacji surowców, a także potencjalnego składowania CO₂, energii geotermalnej, przemysłowego wykorzystywania surowców mineralnych, monitoringu zmian klimatu, zasobów wodnych¹⁰. Monitoruje zagrożenia wstrząsami sejsmicznymi oraz osuwiskami wybrzeży morskich. Zadaniem Duńskiej Służby Geologicznej jest również przyczynianie się do zapewnienia, że prace administracyjne i legislacyjne

⁸ Organisationsverordnung für das Eidgenössische Departement für Verteidigung, Bevölkerungsschutz und Sport (OV-VBS) vom 7. März 2003.

⁹ Zob. www.swisstopo.admin.ch [dostęp: 1.01.2023].

¹⁰ F.G. Christiansen, F. Larsen, *The Geological Survey of Denmark and Greenland (GEUS): From classical geological services to long-term environmental monitoring programmes, energy transformation and advice on political sensitive topics* [w:] *The Changing Role of Geological Surveys*, red. P.R. Hill, D. Lebel, M. Hitzman, M. Smelror, H. Thorleifson, seria: Geological Society Special Publication, t. 499, London, s. 165–172.

duńskich i grenlandzkich władz publicznych opierają się na najnowszej duńskiej i międzynarodowej wiedzy geonaukowej¹¹.

Podstawy prawne działania Duńskiej Służby Geologicznej zostały określone w ustawie z dnia 6 czerwca 2007 r. o służbie geologicznej Danii i Grenlandii¹² i dalej rozwinięte w rozporządzeniu z dnia 20 stycznia 2009 r. w sprawie statutu służby geologicznej Danii i Grenlandii¹³. Duńska Służba Geologiczna kierowana jest przez radę naukową (BESTYRELSE) i dyrekcję¹⁴. Rada naukowa składa się z przewodniczącego i do 10 członków, którzy są powoływani na okres do czterech lat. Przewodniczącego i kilku członków powołuje minister spośród osób niezależnych od ministerstwa, reprezentujących przedsiębiorców oraz środowiska naukowe. Jeden przedstawiciel przysługuje rządowi Grenlandii, dwóch przedstawicieli – Uniwersytetowi Kopenhaskiemu oraz jeden – Uniwersytetowi Aarhus. Co najmniej dwóch członków musi być również uznanymi naukowcami w kluczowych obszarach państwowej służby geologicznej. Ponadto dwóch członków jest wybieranych przez i spośród pracowników Duńskiej Służby Geologicznej. Wybrani przez pracowników przedstawiciele Duńskiej Służby Geologicznej są chronieni przed zwolnieniem i innym pogorszeniem warunków w taki sam sposób, jak przedstawiciele związków zawodowych w danym lub podobnym obszarze¹⁵. Rada naukowa określa ogólne wytyczne dotyczące organizacji, długoterminowych działań i rozwoju służby. Zatwierdza ona również budżet, zawiera umowy z ministrem do spraw środowiska oraz przygotowuje statut Duńskiej Służby Geologicznej, który uwzględni szczegółowe zasady działalności służby i zarządzania nią¹⁶.

Minister do spraw środowiska powołuje i odwołuje dyrektora na wniosek rady naukowej. Dyrektor powinien wykazać się doświadczeniem w zarządzaniu, jak również w badaniach dotyczących obszarów tematycznych Duńskiej Służby Geologicznej¹⁷. Dyrektor jest odpowiedzialny za bieżące zarządzanie służbą geologiczną, w tym zarządzanie personelem, i reprezentację instytucji na zewnątrz. Jest zobowiązany postępować zgodnie z wytycznymi i instrukcjami wydanymi przez radę naukową.

Duńska Służba Geologiczna może także wykonywać dodatkowe zlecenia z jednostek publicznych i prywatnych, krajowych i zagranicznych, za pełną albo częściową odpłatnością.

Kolejną instytucją badawczą wartą analizy jest Czeska Służba Geologiczna (Česká geologická služba)¹⁸. Służba ta podlega i wykonuje zadania zgodnie z upoważnieniem ministerstwa do spraw środowiska, na mocy ustawy z dnia 21 kwietnia 1988 r.

¹¹ T. Peryt, A. Głuszyński, *Rola nauki w państwowej służbie geologicznej*, „Przegląd Geologiczny” 2020, t. 68, nr 5, s. 314.

¹² Lov nr. 536 af 6.6.2007 om De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland.

¹³ Bekendtgørelse nr 105 af 20.01.2009 om Vedtægt for De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) BEK nr 105 af 20.01.2009.

¹⁴ M. Podemski, *Duńska Służba Geologiczna*, „Przegląd Geologiczny” 1993, t. 41, nr 3, s. 202.

¹⁵ § 6. Lov nr. 536 af 6.6.2007 om De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland.

¹⁶ § 7 og § 9–10. Lov nr. 536 af 6.6.2007 om De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland.

¹⁷ § 8 Lov nr. 536 af 6.6.2007 om De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland.

¹⁸ T. Peryt, A. Głuszyński, *Rola nauki...*, s. 313.

o pracach geologicznych (nr 62/1988)¹⁹. Do podstawowych zadań Czeskiej Służby Geologicznej należą:

- 1) gromadzenie, stałe przechowywanie, przetwarzanie, ocena i dostarczanie dokumentacji geologicznej i wyników projektów geologicznych realizowanych przez osoby fizyczne i organizacje w Republice Czeskiej²⁰;
- 2) zarządzanie Archiwum Specjalistycznym Państwowej Służby Geologicznej;
- 3) rozwój, rozbudowa, utrzymanie i ciągła aktualizacja Systemu Informacyjnego Państwowej Służby Geologicznej, zapewniającego skuteczny dostęp do danych i informacji;
- 4) planowanie, wykonywanie i ocena projektów geologicznych na potrzeby Republiki Czeskiej;
- 5) ocena i badania geofaktorów środowiskowych i nietypowych struktur geologicznych (zidentyfikowane i prawdopodobne złoża kopalin, tereny o specyficznych warunkach geologicznych – opuszczone tereny górnicze i tereny osuwiskowe)²¹.

Na mocy upoważnienia ministerstwa sprawiedliwości Czeska Służba Geologiczna zobowiązana jest również do:

- 1) wypełniania obowiązków organizacji odpowiedzialnej za zabezpieczenie i inwentaryzację nieeksploatowanych rezerwowych złóż kopalin;
- 2) zarządzania bazą danych o oddziaływaniu wyrobisk górniczych;
- 3) opracowania, zarządzania i regularnej aktualizacji wykazu zamkniętych i opuszczonych obiektów utylizacji odpadów górniczych Republiki Czeskiej;
- 4) inwentaryzacji nowo rozpoczętych przedsięwzięć geologicznych;
- 5) dostarczania danych terytorialnych do dokumentów analizy zagospodarowania przestrzennego;
- 6) zarządzania spisem rezerw złóż kopalin rezerwowych;
- 7) corocznego sporządzania „Rejestru rezerw mineralnych Republiki Czeskiej”;
- 8) inwentaryzacji i monitorowania osuwisk i innych niebezpiecznych deformacji zboczy;
- 9) prowadzenia Bazy Danych Melioracji i Rekultywacji Terenów Górniczych w imieniu Ministerstwa Sprawiedliwości – ochrona terenów górniczych i nadzór środowiskowy nad górnictwem;
- 10) zarządzania inwentaryzacją zezwoleń na poszukiwanie i rozpoznawanie zastrzeżonych złóż kopalin; przygotowywania ocen nowych zgód wydawanych przez Ministerstwo Zdrowia;

¹⁹ Zákon č. 62/1988 Sb. Zákon České národní rady o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu.

²⁰ Dokumenty są wykorzystywane przede wszystkim w celu zapewnienia pomocy technicznej władzom państwowym i lokalnym, na potrzeby zarządzania środowiskiem i ochrony w zakresie trwale zrównoważonego rozwoju, do zabezpieczenia i inwentaryzacji zasobów mineralnych, do planowania przestrzennego, do krajowej polityki mineralnej i koncepcji energetycznej, do wykorzystania krajowych zasobów mineralnych, do kierowania i zarządzania badaniami geologicznymi zastrzeżonych kopalin i innych zasobów mineralnych, do swobodnego dostępu do informacji, na potrzeby osób fizycznych i prawnych oraz na potrzeby naukowe.

²¹ Zob. www.geology.cz [dostęp: 7.01.2023].

- 11) zarządzania bazą danych o opuszczonych terenach górniczych Republiki Czeskiej;
- 12) opracowania i zarządzania bazą danych kopalń podziemnych Republiki Czeskiej, uzgodnionymi przez przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Czeskiego Urzędu Górnictwa, w celu przetwarzania dokumentów dla rządu i postępowania z podziemnymi kopalniami;
- 13) zarządzania Bazą Map Górniczych;
- 14) zarządzania inwentaryzacją rezerw niezastrzeżonych złóż kopalin (kopalin budowlanych);
- 15) zarządzania inwentaryzacją prognostycznych zasobów mineralnych;
- 16) zarządzania otworami wiertniczymi, inwentaryzacji, w tym danych hydrogeologicznych i geofizycznych;
- 17) zarządzania bazą próbek (rdzenie wiertnicze, próbki);
- 18) zarządzania Bazą Geofizyczną oraz mapami badań geofizycznych²².

Natomiast w imieniu Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Czeska Służba Geologiczna sporządza coroczne „Zestawienia rezerw w dzierżawach górniczych i innych eksploatowanych złożach kopali niezastrzeżonych” i „Inwentaryzacji rezerw niezastrzeżonych złóż kopali Republiki Czeskiej” oraz prowadzi działalność badawczą i wsparcie informacyjne (poziom oddziaływania poszukiwawczo-wydobywczego, wykresy dotyczące zasobów i produkcji kopalin, ceny kopalin, dokumenty techniczne i publikacje) dla krajowej polityki mineralnej, regionalnej polityki mineralnej, wykorzystania zasobów mineralnych oraz krajowej koncepcji energetycznej²³.

Czeska Służba Geologiczna zarządzana jest przez dyrektora i jego zastępców. Natomiast struktura organizacyjna Czeskiej Służby Geologicznej składa się z sześciu działów w ramach ośmiu zakładów pracy (Praha-Klárov, Praha-Kostelní, Praha-Barrandov, Praha-Tomanova, Brno, Kutná Hora, Jeseník, Lužná u Rakovníka). Działy te są dalej podzielone na działy i sekcje²⁴.

W ramach agencji funkcjonuje brazylijska państwowa służba geologiczna (Companhia de Pesquisa de Recursos Minerais, CPRM). Służba ta jest jednostką prawnie zobowiązaną do działania jako oficjalna brazylijska agencja gromadząca dane i informacje na temat geologii, minerałów i zasobów wodnych Brazylii. Zarządza zestawem baz danych i tematycznie podzielonymi systemami informacji georeferencyjnej, a także zbiorem dokumentów, map i obrazów, które są udostępniane publicznie. Brazylijska służba geologiczna została założona w 1969 r. w wyniku połączenia własności państwowej i prywatnej. Trudna sytuacja socjopolityczna, zwłaszcza w drugiej połowie lat 80., przyczyniła się do przeprowadzenia w CPRM głębokich zmian instytucjonalnych. Ich kulminacją była ustawa nr 8970 z dnia 27 grudnia 1994 r., na mocy której CPRM stała się w całości własnością państwa. W konsekwencji zaprzestała świadczenia wszelkich usług prywatnych i skupiła się na podstawowych zagadnieniach geologii i hydrologii, przy jednoczesnym rozwoju różnych zastosowań, takich jak geologia

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

środowiska, hydrogeologia i zagrożenia geologiczne. Wszystkie działania korporacyjne zostały wstrzymane, a partnerstwa instytucjonalne z innymi federalnymi, stanowymi i lokalnymi agencjami rządowymi stały się standardową działalnością CPRM²⁵.

Niektóre kraje, z uwagi na ich strukturę państwową, realizują zadania związane ze służbą geologiczną na kilku poziomach. Przykładowo w Niemczech funkcję narodowej służby geologicznej na poziomie federalnym pełni Federalny Instytut Nauk o Ziemi i Zasobach Naturalnych (*Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe*, BGR)²⁶.

Zadania Federalnego Instytutu Nauk o Ziemi i Zasobach Naturalnych można podzielić na zadania na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Do tych pierwszych należy m.in. dostarczanie rządowi federalnemu i szeroko pojętej gospodarce, w tym przedsiębiorcom, wiedzy z zakresu geologii i występowania surowców. Doradztwo to ma na celu zapewnienie długoterminowego bezpieczeństwa energetycznego i surowcowego dla niemieckiego przemysłu. Federalny Instytut Nauk o Ziemi i Zasobów Naturalnych uczestniczy również w ustanowieniu krajowych i międzynarodowych prac mapowych – map występowania złóż, danych i raportów, jak również w ich publikacji. Bierze także udział w standaryzacji systemów informacyjnych w zakresie dostarczania danych geologicznych²⁷.

Federalny Instytut Nauk o Ziemi i Zasobach Naturalnych odpowiedzialny jest również za badania naukowe niezbędne do przedstawiania informacji i prowadzenia doradztwa rządowi federalnemu. Badania te obejmują metodyczne i instrumentalne prace geologiczno-rozwojowe oraz ich wdrożenie w praktyce. W ich skład wchodzi badania krajowe, jak również te o międzynarodowym znaczeniu²⁸. Wśród zadań na szczeblu ponadpaństwowym należy wyróżnić m.in. współpracę międzynarodową ze służbami geologicznymi innych krajów w zakresie technicznym i rozwojowym²⁹.

Federalnym Instytutem Nauk o Ziemi i Zasobach Naturalnych kieruje prezes. Dodatkowym organem tej służby jest rada naukowa³⁰, której zadaniem jest doradztwo świadczone ministrowi i prezesowi we wszystkich istotnych aspektach mających wpływ na pracę Federalnego Zakładu Nauk Geologicznych i Surowców. Rada naukowa składa się z przedstawicieli geonauki, przemysłu i handlu, uniwersytetów i pozauniwersyteckich organizacji badawczych. W skład rady wchodzi od 10 do 17 osób powoływanych przez ministra na pięcioletnią, powtarzalną, kadencję. Członkowie wybierani są spośród wybitnych przedstawicieli świata nauki i gospodarki, mających

²⁵ Zob. www.cprm.gov.br [dostęp: 12.01.2023].

²⁶ Na temat historii niemieckiej służby geologicznej zob. F. Bender, *Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe und Niedersächsisches Landesamt für Bodenforschung w Hanowerze (RFN)*, „Kwartalnik Geologiczny” 1978, t. 22, nr 3.

²⁷ Zob. www.bgr.bund.de [dostęp: 12.01.2023].

²⁸ Obecnie badania BGR znajdują się m.in. u wybrzeży Nowej Zelandii, dna Oceanu Indyjskiego i Spokojnego, badania arktyczne, badania Morza Martwego, badania złóż w Chile.

²⁹ T. Peryt, *Audiatur et altera pars: w kwestii realizacji zadań służby geologicznej – polemika*, „Przegląd Geologiczny” 2018, t. 66, nr 10, s. 624–625.

³⁰ Rada utworzona została i działa na podstawie zarządzenia ministra gospodarki z dnia 14 lutego 1975 r. – Erläss über die Kuratorium bei der Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe (Bundesanzeiger Nr. 31 vom 14.02.1975).

wiedzę i doświadczenie z zakresu geologii i surowców naturalnych w poszczególnych dziedzinach³¹. Powoływane są także osoby z jednostek zagranicznych. Członkiem rady naukowej nie może być osoba zatrudniona w BGR ani w ministerstwie³².

W ramach struktury administracyjnej każdego niemieckiego landu istnieje również właściwa jednostka odpowiedzialna za sprawy służby geologicznej (np. w Berlinie – Senatsverwaltung für Stadtentwicklung und Umwelt, w Saara – Landesamt für Umwelt- und Arbeitsschutz), przyporządkowana różnym ministerstwom lub rządowi danego landu. Są one odpowiedzialne m.in. za szczegółowe kartowanie geologiczne i hydrogeologiczne, łącznie z bazami danych dotyczących wykonywanych otworów wiertniczych; poszukiwanie złóż surowców użytecznych i wód podziemnych; prowadzenie archiwów, systemów informacji specjalistycznych z obszaru geologii oraz badań związanych z geozagrożeniami i geotermią³³.

W celu prawidłowej działalności służb geologicznych tworzone są również sformalizowane komisje wspólne³⁴, a w ich ramach grupy robocze. Pracują w nich przedstawiciele federalnego ministerstwa gospodarki i energii oraz przedstawiciele wszystkich albo wybranych służb geologicznych krajów związkowych, a także przedstawiciele BGR i LIAG³⁵.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza w zakresie państwowych służb geologicznych prowadzi do następujących wniosków:

1. Na świecie państwowe służby geologiczne zostały zorganizowane w różnych formach organizacyjnoprawnych. W części krajów zadania państwa z dziedziny geologii i hydrologii realizowane są bezpośrednio przez administrację rządową. W pozostałych państwach zadania te wykonywane są przez instytuty badawcze, agencje wykonawcze oraz podmioty prawa publicznego.
2. W większości analizowanych regulacji krajowych tworzone są jednolite państwowe służby geologiczne wykonujące zadania w dziedzinie geologii i hydrologii. Niektóre tylko kraje, z uwagi na ich strukturę państwową, realizują zadania związane ze służbą geologiczną na kilku poziomach.
3. Państwowe służby geologiczne podlegają różnym ministerstwom. Niemniej większość z analizowanych służb podlega ministerstwom właściwym do spraw środowiska.

³¹ § 2 Erlass über die Kuratorium bei der Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe.

³² M. Jaś-Nowopolska, H. Wolska, *German Geological Institute – Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe*, „Przegląd Geologiczny” 2018, t. 66, nr 10, s. 621–622.

³³ T. Peryt, *Audiat et altera pars...*, s. 624–625.

³⁴ Przykład takiej komisji: BLA-GEO.

³⁵ Leibniz-Institut für Angewandte Geophysik.

4. W zakresie obszaru zadań istnieje znaczące zróżnicowanie – część państwowych służb geologicznych koncentruje się na zagadnieniach dotyczących geologii, hydrogeologii, zagrożeń geologicznych i informacji geologicznej oraz zadaniach związanych z realizacją zasady zrównoważonego rozwoju. Pozostałe realizują zadania z innych obszarów środowiska m.in. poświęcone bezpieczeństwu surowcowemu czy też przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom gospodarczym i społecznym eksploatacji surowców naturalnych. Co do zasady większość krajowych służb geologicznych prowadzi badania naukowe. Ponadto państwowe służby geologiczne podporządkowane działom administracji rządowej realizują także zadania w ramach obszarów aktywności tych struktur. Natomiast z uwagi na położenie niektórych krajów część służb realizuje także inne zadania m.in. dotyczące gospodarki morskiej.

Literatura

- Bender F., *Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe und Niedersächsisches Landesamt für Bodenforschung in Hanover* (RFN), „Kwartalnik Geologiczny” 1978, t. 22, nr 3.
- Christiansen F.G., Larsen F., *The Geological Survey of Denmark and Greenland (GEUS): From classical geological services to long-term environmental monitoring programmes, energy transformation and advice on political sensitive topics* [w:] *The Changing Role of Geological Surveys*, red. P.R. Hill, D. Lebel, M. Hitzman, M. Smelror, H. Thorleifson, seria: Geological Society Special Publication, t. 499, London 2020.
- Jaś-Nowopolska M., Wolska H., *German Geological Institute – Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe*, „Przegląd Geologiczny” 2018, t. 66, nr 10.
- Nieć M., Radwanek-Bąk B., *Pogląd na zakres działań i organizację państwowej służby geologicznej w polityce surowcowej państwa*, „Przegląd Geologiczny” 2019, t. 67, nr 12.
- Peryt T., *Audiatur et altera pars: w kwestii realizacji zadań służby geologicznej – polemika*, „Przegląd Geologiczny” 2018, t. 66, nr 10.
- Peryt T., *100 lat państwowej służby geologicznej w Państwowym Instytucie Geologicznym*, „Przegląd Górniczy” 2019, t. 75, nr 5.
- Peryt T., Głuszyński A., *Rola nauki w państwowej służbie geologicznej*, „Przegląd Geologiczny” 2020, t. 68, nr 5.
- Podemski M., *Duńska Służba Geologiczna*, „Przegląd Geologiczny” 1993, t. 41, nr 3.
- Verbruggen K., Braidon A.K., Lee M., Scanlon R., Cullen S., Finlay S., *Relevant and flexible geosurveys: How Geological Survey Ireland is adapting*, seria: Geological Society Special Publication, t. 449, London 2020.
- Wołkowicz S., *100 lat Państwowego Instytutu Geologicznego – doświadczenie i przyszłość*, „Przegląd Geologiczny” 2020, t. 68, nr 5.

Streszczenie

Hanna Wolska

Modele instytucjonalne państwowych służb geologicznych

W Polsce zadania państwowej służby geologicznej pełni Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, który ma formę organizacyjnoprawną instytutu badawczego. Ma on odrębność organizacyjną i finansową, która umożliwia prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych. Wykonywanie zadań państwowej służby geologicznej stanowi zatem jeden z elementów działalności tego instytutu.

Forma organizacyjnoprawna państwowej służby geologicznej może różnić się w zależności od sposobu prowadzenia polityki surowcowej państwa, systemu prawnego oraz struktury państwa. Państwowe służby geologiczne mogą podlegać różnym ministerstwom i realizować zadania związane ze służbą geologiczną na kilku poziomach (krajowym, regionalnym).

W niniejszej publikacji przedstawione zostały wybrane modele instytucjonalne państwowych służb geologicznych kilku państw, w tym państw członkowskich Unii Europejskiej. Ich analiza pozwoli na wykazanie zróżnicowanych form organizacyjnoprawnych państwowych służb geologicznych oraz udzielenie odpowiedzi, czy państwowe służby geologiczne realizują wyłącznie tradycyjne zadania z zakresu geologii, czy też szerszy katalog zadań państwa.

Słowa kluczowe: państwowa służba geologiczna, zadania publiczne, zadania z zakresu geologii.

Summary

Hanna Wolska

Institutional models of National Geological Surveys

In Poland, the Polish Geological Institute – National Research Institute, which has the organizational and legal form of a research institute, is responsible for the tasks of the National Geological Survey. The Institute holds organizational and financial independence, which allows it to conduct research and development. Therefore, performing the tasks of the Polish Geological Survey is one of the elements of the Institute's activity.

The organizational and legal form of the National Geological Survey may differ depending on how the country pursues its raw materials policy, as well as on its legal system and the structure of the country. National Geological Surveys may be subordinate to different ministries and they may carry out tasks related to the Geological Survey at several levels (national, regional).

This publication will present selected institutional models of the National Geological Surveys of several countries, including EU Member States. Their analysis will allow to demonstrate the diverse organizational and legal forms of the National Geological Surveys and to give answers whether the National Geological Surveys perform only traditional tasks in the field of geology, or whether they implement a broader catalogue of state tasks.

Keywords: national geological survey, public tasks, tasks in the field of geology.